

розмірі, в якому зобов'язаний повернути сам. За таких обставин вважається, що він таким заповідальним відказом не хотів повернути борг. А тому відказоодержувач отримує і борг, і заповідальний відказ. Іншими заповідальними відказами (§§ 1618-1619 ЦК Чехії) називаються відкази дітям та родичам, як своїм так і чужим, без зазначення переліку дій, необхідними для виконання таких відказів. Причому дітьми вважаються тільки сини та доньки. Разом із тим, якщо мова йде про дітей заповідача, то маються на увазі також їх нащадки.

Список використаної літератури:

1. Закон № 89/2012 – Гражданский Кодекс Чешской Республики от 03 февраля 2012 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://anesro.com/download/zakon/89-2012_Sb.pdf

ФОМІЧОВА Н. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, доктор юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТЕСТАМЕНТОЗДАТНОСТІ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

При спадкуванні за заповітом підставою виникнення права на спадкування є формально виражена воля спадкодавця. Спадкування за заповітом є спадкуванням у відповідності до закону в строгому значенні цього слова, але в той же час, відповідно до закону, коло осіб, які стають правонаступниками спадкодавця на підставі спадкування за заповітом, визначається безпосередньо волею спадкодавця. Такі норми вважаються диспозитивними, а особа, яка у встановленому законодавством порядку розпорядилася своїм майном на випадок своєї смерті, вважається заповідачем.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що хоча чинне законодавство визначає з якого віку особа має право бути заповідачем, але й досі ці питання є дискусійними [1, с. 90].

Застосування термінів «заповідач» та «заповіт» дозволяє відокремити спадкодавця, який склав заповіт (заповідача), від такого, що не складав заповіту. У сучасному цивільному законодавстві проблема правосуб'єктності передумов заповіту, повинна розглядатися лише з позиції юридичної характеристики тестаментоздатності заповідача. Заповіт як правочин має особистий характер та вимагає встановлення низки вимог стосовно здатності особи-заповідача бути суб'єктом спадкових

відносин за заповітом. Існують дві основні ознаки активної тестаментоздатності особи — це вік та стан психічного здоров'я. Поняття «тестаментоздатність» існує лише на теоретичному рівні і в законодавстві не застосовується, проте розкривається його зміст.

Згідно частини 1 ст. 1234 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) визначено, що право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. У Порядку «Посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених» [2] зазначено, що посадові, службові особи з'ясовують обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб, які звернулися за посвідченням заповітів і довіреностей, виходячи з того, що цивільною дієздатністю фізичної особи визнається її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання. В Порядку також визначенні інші підстави набуття повної цивільної дієздатності. Посадові, службові особи встановлюють особу, що звернулася за посвідченням заповіту чи довіреності, та перевіряють її цивільну дієздатність. Отже з вищезазначеного можливо зробити висновок, що при спадкуванні за заповітом дієздатність спадкодавця має істотне значення.

Що стосовно до колізійних питань набуття тестаментоздатності у міжнародному праві, то перш за все потрібно звернутися до положень Закону України «Про міжнародне приватне право» [3], розділ X якого присвячений колізійним питанням спадкування. Так, ст. 72 зазначеного Закону встановлює, що здатність особи на складання і скасування заповіту визначається правом держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання заповіту або в момент смерті.

Загалом спільною вимогою для більшості правових систем є знаходження заповідача на момент вчинення заповіту у здоровому глузді та твердій пам'яті, тобто він повинен розуміти значення своїх дій та керувати ними. Отже, дві основні ознаки активної тестаментоздатності особи — це вік та стан психічного здоров'я.

У юридичній літературі виникає запитання, чи може бути заповідачем особа, яка не досягла 18 років, але відповідно до статей 34, 35 ЦК України набула повної дієздатності. У зарубіжному законодавстві питання складання заповіту неповнолітніми вирішується по-різному. В окремих країнах зустрічаються і виключення, коли спадкова дієздатність може наставати і до досягнення особою повноліття. Так, наприклад, § 2229 Німецького цивільного укладення встановлюється право неповнолітнього на складання заповіту з моменту досягнення ним 16-річного віку [4]. Причому, що логічно впливає з характеристики заповіту як правочину особистого характеру, згоди законного представника на складання такого заповіту не вимагається.

В інших країнах також існують виключення із загального правила, але з певними обмеженнями або як виключення для певних категорій осіб. Так, наприклад, ст. 904 Цивільного кодексу Франції передбачає, що неповнолітні особи у віці від 16 до 18 років також мають право вчиняти заповідальні розпорядження. Проте це право стосується лише половини майна, яким заповідач міг би розпоряджатися при досягненні повноліття. Виключення з цього правила допускаються у разі, якщо неповнолітній заповідач бере участь у воєнних діях. Тоді він має право розпорядитися всім своїм майном, але знов-таки з обмеженням – заповіт має бути складений на користь родичів до шостого ступеня споріднення включно або на користь свого чоловіка або дружини. І лише за умови повної відсутності у неповнолітнього вказаних родичів він може здійснювати заповідальні розпорядження у повному обсязі.

Статті 7 та 11 Закону про заповіти Англії визнають правову здатність складати заповіти за особами, що досягли 21 року, проте солдати, льотчики, матроси та моряки, що знаходяться на військовій службі, мають право на складання заповіту до досягнення цього віку [5].

Отже хоча чинне законодавство визначає з якого віку особа має право бути заповідачем, але й досі ці питання є дискусійними. Отже, зі змісту вбачається, що при спадкуванні за заповітом дієздатність спадкодавця має істотне значення, оскільки ця дія є одностороннім правом, що вчиняється особою, яка має бажання розпорядитися своїм майном на випадок смерті. Тому заповідач повинен бути дієздатним у повному обсязі.

Список використаної літератури:

1. Васькович Й. Чи потребує спадкове законодавство подальшого вдосконалення / Й. Васькович. Ю. Тюрін // Юридична України. – 2008. – № 5. – С. 89-91.
2. Порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 р. № 419 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 6 липня 2006 р. № 940) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF#n10>
3. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
4. Гражданское уложение Германии: введение к Закону о Гражданском уложении / пер. с нем.; науч. ред. А.Л. Маковский и др. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 816 с.
5. Особливості спадкового права в країнах англо-американської правової системи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/32939/pravo/osoblivosti_spadkovogo_prava_krayinah_anglo_amerikanskoy